

Извештај од Истражувањето

За состојбата и потребите во однос на
живеењето со поддршка на лицата со
аутизам,

Состојбата во Државите
на Партнерските
Организации

Поддршката на Европската комисија за изработката на оваа публикација не претставува одобрување на содржината, која ги одразува ставовите само на авторите, а Комисијата не може да биде одговорна за употребата на информациите содржани во неа.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.1. Кипар

Тековна практика 1: Семеен центар за интервенција и поддршка за аутизам

Земја	Кипар
Наслов на идентификувани тековни практики	1. Центар за семејна интервенција и поддршка за аутизам
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	http://www.dmsw.gov.cy/dmsw/dsid/dsid.nsf/dsipd93_en/dsipd93_en?OpenDocument
Краток опис на досегашната практика	Проектот Центар за семејна интервенција и поддршка за аутизам е кофинансиран од ЕУ, во рамките на Програмата за кохезиона политика „THALIA 2021–2027“, одобрена од Советот на министри на 6-ти мај 2019 година. Мисијата на проектот беше да обезбеди рано интервентни услуги за деца од предучилишна возраст со нарушување на спектарот на аутизам заедно со нивните семејства.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Организацијата и имплементацијата на Центарот беше доделена на Конзорциумот на Европскиот универзитет во Кипар, Социјалниот елемент-Центар за социјален и човечки развој и Центарот за развој и грижа за социјална кохезија, по постапките за јавни набавки и потпишувањето на јавен договор со Одделението за социјална инклузија на лица со попреченост како договорен орган и корисник на Проектот. Договорот е потпишан во август 2021 година, а Центарот започна со работа на 11 октомври 2021 година. Центарот се наоѓа во ново реновирана зграда во Никозија и може да ги обезбедува своите услуги на приближно 300 поединци, деца и нивните семејства годишно.
Резултати/исходи	Главните услуги на Центарот се: <ul style="list-style-type: none"> • Психолошка поддршка, совет и психоедукација за родителите • Домашна обука и поддршка за децата и нивните старатели (родители, членови на семејството и/или други) со научни алатки наменети за мали деца со НСА • Услуги за социјална поддршка (обезбедени од социјални работници вработени кај договорниот орган). Покрај водството и надзорот на Договорниот орган, центарот соработува и со Центарот за развој на деца на здравствените услуги на Макаби во Израел за понатамошни насоки, обука и надзор. Центарот е револуционерен проект за Кипар по тоа што обезбедува услуги што е можно поблиску до граѓаните и во најраната можна фаза, дополнително унапредувајќи ја имплементацијата на Конвенцијата на ОН за правата на лицата со посебни потреби, особено членот 26.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.1. Кипар

Тековна практика 2: Дневни центри за возрасни со аутизам

Земја	Кипар
Наслов на идентификувани тековни практики	2. Дневни центри за возрасни со аутизам
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.autismsociety.org.cy/program-cneter-type/%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%84%cf%85%cf%80%ce%b1-%ce%ba%ce%b5%ce%bd%cf%84%cf%81%ce%b1-%cf%80%ce%b1%cf%81%ce%b5%ce%bc%ce%b2%ce%b1%cf%83%ce%b7%cf%83-%ce%b5%ce%bd%ce%b7%ce%bb%ce%b9%ce%ba%cf%89%ce%bd/ Stylianou, A. (2017). Мајки со деца со посебни потреби во Кипар: искуства и поддршка (Докторска дисертација, Универзитетски колеџ во Лондон).
Краток опис на досегашната практика	Крајната цел на овие дневни центри фокусирани на доживотното учење е да ги подобрат знаењата, вештините и автономијата на поединците, овозможувајќи им да станат активни членови на општеството, додека овие центри имаат за цел да ги задоволат нивните потреби и да им обезбедат подобар квалитет на живот. преку програми и активности како готвење, градинарство, грижа за себе итн., кои го поттикнуваат нивното учество.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Оваа практика им помага на лицата со аутизам да го ублажат недостатокот на пристап до образование и можности за развој на вештини, особено за оние од обесправени средини или со ограничени ресурси. Нудејќи центри за доживотно учење со приспособени програми и активности, обезбедува пат за поединците да стекнуваат нови знаења и вештини без оглед на нивниот социо-економски статус, со што се промовира социјалната вклученост и еднаквоста на можностите.
Резултати/исходи	Со стекнување нови вештини и подобрување на нивното образование, овие поединци се подобро опремени да бараат можности за вработување кои одговараат на нивните способности и интереси. Ова придонесува за поголема финансиска независност и чувство на исполнетост, помагајќи им да живеат самостојно. Овие центри се во согласност со првата Национална стратегија за попреченост за 2018–2028 година и се состојат од посебна акција во Третиот национален акционен план за попреченост 2021–2023 година.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.1. Кипар

Тековна пракса 3: Програмата „Мост“.

Земја	Кипар
Наслов на идентификувани тековни практики	3. Програмата „Мост“.
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.autismsociety.org.cy/%ce%bc%ce%b5%cf%84%ce%b1%ce%b2%ce%b1%cf%84%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%ce%b8%ce%b5%cf%81%ce%b1%cf%80%ce%b5%cf%85%cf%84%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%cf%80%cf%81%cf%8c%ce%b3%cf%81%ce%b1%ce%bc%ce%bc%ce%b1-%ce%b3%ce%ad/ Syriopoulou-Delli, C. K., & Folostina, R. (Eds.). (2021). Интервенции за подобрување на адаптивното однесување кај децата со аутистичен спектар на нарушувања. IGI Global.
Краток опис на досегашната практика	Програмата „Мост“ е иновативна иницијатива дизајнирана да обезбеди специјализирана и сеопфатна интервенција за лица со акутни случаи во спектарот на аутизам. Нуди низа услуги и поддршка приспособени да одговори на специфичните потреби и предизвици со кои се соочуваат лицата со аутизам.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Преку холистички пристап, програмата има за цел да ги подобри различните аспекти на нивниот развој, вклучувајќи ги социјалните вештини, комуникациските способности, сензорната обработка и адаптивните однесувања. Со обезбедување насочени интервенции и персонализирана поддршка, програмата „Мост“ се стреми да го подобри севкупниот квалитет на живот на лицата со аутизам и нивните семејства.
Резултати/исходи	Програмата „Мост“ иновира во управувањето со лицата со аутизам за време на кризни периоди, нудејќи специјализирани и ефективни стратегии за интервенција. Оваа програма е дизајнирана да обезбеди насочена поддршка и помош на лица со аутизам кои се соочуваат со акутни предизвици или кризи. Преку комбинација на приспособени интервенции, персонализирана грижа и холистички пристапи, програмата „Мост“ има за цел да им помогне на поединците да се движат низ тешките периоди со поголема леснотија и еластичност.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.1. Кипар

Тековна практика 4: проект eHealth4Autism

Земја	Кипар
Наслов на идентификувани тековни практики	4. Проект eHealth4Autism
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://cyprustimes.com/koinonia/ehealth4autism-gia-enilikes-pou-zoun-me-aftismo/ https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2022-2-CY01-KA210-ADU-000100847
Краток опис на досегашната практика	Проектот има за цел да ја намали стигмата и дискриминацијата врз возрастите кои живеат со аутизам и нивните семејни старатели преку размена на успешни стратегии за подигање на свеста во Кипар, Грција и Белгија во однос на употребата на неклинички решенија, совети и здравствени практики во електронски формат за возрастни и нивните старатели во Европа.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Сегашната практика се однесува на недостатокот на свест и разбирање меѓу клучните општествени чинители во врска со прашањата и потребите на возрастите со нарушување на спектарот на аутизам и нивните семејства. Овој недостаток на свест често води до заблуди, дискриминација и несоодветна поддршка за лицата со аутизам и нивните семејства.
Резултати/исходи	Промовирањето на колективна размена на добри практики и подигање на свеста за предизвиците со кои се соочуваат возрастите со аутизам и нивните семејства води до поголемо разбирање, емпатија и поддршка во општеството. Ова, пак, резултира во поинклузивна средина каде што поединците со аутизам се подобро разбрани, прифатени и поддржани во нивниот секојдневен живот.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.1. Кипар

Тековна пракса 5: ASD-IncluDi проект

Земја	Кипар
Наслов на идентификувани тековни практики	5. ASD-Include проект
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.autismeurope.org/blog/what-we-do/asd-includi-autism-inclusion-in-distance-learning-2022-2024/
Краток опис на досегашната практика	Програмата за вклучување на аутизмот во учењето на далечина (ASD-IncluDi) е иновативен предлог кој има за цел да ги подобри техниките на настава и обука кои моментално се користат во образовните системи со посебни потреби, со примена на специјално развиени ИКТ и ИОТ алатки.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	ASD-IncluDi создава опиплива, иновативна и лесна за интегрирање рамка за обука која ќе им овозможи на едукаторите со посебни потреби да усвојат учење на далечина и ефективно да го користат за достапно и инклузивно образование на лица со АСН.
Резултати/исходи	Примарниот исход на проектот беше да се оптимизира нивниот работен тек на обука и да се задржи чекор со динамично променливите образовни потреби на децата со посебни потреби.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 1: Модел програма за станбени објекти за стари лица со аутизам

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	1. Модел програма за станбени објекти за стари лица со аутизам
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Врска на изворот: https://www.sofiefonden.dk/wp-content/uploads/2018/02/110228_model_programme_for_residential_facilities_for_the_elderly_with_autism_med_res_spreads.pdf Holm, T. (2010). Модел програма за станбени објекти за стари лица со аутизам. Преземено од www.realдания.dk
Краток опис на досегашната практика	Модел-програмата има за цел да обезбеди насоки и практични информации за планирање и развој на станбени услуги приспособени специјално за постари лица со аутизам. Ја нагласува потребата од подобрени станбени капацитети за оваа демографска група, која историски добивала помалку внимание во споредба со децата и помладите возрасни лица со аутизам.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Модел-програмата се однесува на недостатокот на фокус на обезбедување соодветни станбени услуги за постари лица со аутизам. Сите активности првенствено се концентрирани на дијагностицирање и поддршка на децата и младите возрасни, оставајќи празнина во услугите за постарите лица со аутизам кои можеби имаат уникатни потреби поврзани со стареењето.
Резултати/исходи	Соработката помеѓу Фондацијата Софифонден, Аутизам Данска и Реалданија резултираше со развој на Модел програма. Потпирајќи се на експертизата на Данска за аутизам и вклучувајќи разновидна референтна група, Програмата обезбедува иновативни решенија за дизајнирање и адаптирање на станбени објекти за да се задоволат специфичните потреби на постарите лица со аутизам. Наменет е да ја подигне свеста и да послужи како ресурс за идни проекти насочени кон подобрување на условите за живот на оваа демографска група. Програмата е слободно достапна за преземање, промовирајќи ја нејзината широка употреба и имплементација.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 2: Приспособено домување за постари лица со аутизам (исто како 1, но различно)

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	2. Приспособено домување за постари лица со аутизам (исто како 1, но различно споменување)
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Изворна врска: https://bygtek.dk/artikel/andet/skraeddersyede-boliger-til-aeldre-autister
Краток опис на досегашната практика	Фондацијата Софифонден, во соработка со Здружението за аутизам, се обидува да ја подобри основата за изградба на нови станови за стари лица со аутизам. Тие соработуваат со Realdania за да развијат модел програма за изградба на такви станови. Аутизмот за прв пат беше опишан како дијагноза во 1940-тите, а првото специјално училиште за деца со аутизам беше основано во 1964 година. Со оглед на овој историски контекст, групата на постари лица со аутизам е релативно нова, но ја дели потребата од објекти за третман во заштитни средини, слично на децата со аутизам.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Фокусот сега е на развивање домување соодветно за стари лица во заштитна заедница. Ова домување и заедница мора да одговараат на типичниот функционален пад поврзан со возраста и, што е најважно, потребата на постарите аутисти за структура и предвидливост во секојдневниот живот. Нагласено е и дневното активирање, бидејќи неактивноста и пасивноста имаат значителни последици за оваа група. Претстојната модел програма ќе покаже како физичката средина може да обезбеди оптимална основа за домување за постари лица со аутизам.
Резултати/исходи	Томас Холм, претседател на Софифонден, ја нагласува потребата од квалификувана и кохерентна педагогија и грижа во текот на животот на постарите лица со аутизам. Мортен Карлсон, претседател на Здружението за аутизам, ги истакнува предизвиците што се јавуваат кога мерките за помош и образовните стратегии, како што е визуелизацијата, повеќе не се применуваат поради физичко влошување и сериозни болести кај постарите лица со аутизам. Маријана Кофоед, проект менаџер во Realdania, ја нагласува важноста да се разбере како физичката средина може да ги поддржи специфичните потреби на оваа демографија.

2.2. Тековни практики и статус на куќи за поддршка за поединци со ASD

2.2.2 Данска

Тековна практика 3: Нарушувања од спектарот на аутизам во Европската унија (ASDEU) Проект: Резултати од истражувањето за услуги за возрасни со аутизам во Данска

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	3. Проект за нарушувања од спектарот на аутизам во Европската унија (ASDEU): Резултати од истражувањето за услуги за возрасни со аутизам во Данска
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://pure.au.dk/ws/files/191028939/ASDEU_DK_final1_16_juni.pdf
Краток опис на досегашната практика	Извештајот ги презентира наодите од онлајн анкета спроведена како дел од проектот ASDEU во 11 европски земји, вклучително и Данска. Истражувањето имаше за цел да ја истражи достапноста и потребите за услуги за возрасни со аутизам. Три верзии на истражувањето беа дистрибуирани до возрасни со аутизам, негуватели на возрасни со аутизам и професионалци кои работат во услуги за возрасни.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Иако има драматично зголемување на дијагнозите за аутизам од 1990-тите, истражувањата и услугите претежно се фокусирани на децата. Малку е познато за долгорочните резултати или најдобрите практики за третман и нега на возрасни со аутизам. Истражувањето имаше за цел да го реши овој јаз преку проценка на тековната достапност на услугите и практиките во Данска.
Резултати/исходи	Во истражувањето учествувале 630 дански испитаници, вклучувајќи 221 возрасно лице со аутизам, 154 негуватели на возрасни лица со аутизам и 255 професионалци. Наодите укажуваат на преовладување на жените во сите испитанички групи, но поголем процент на мажи со аутизам меѓу возрасните негуватели. Возрасните лица со аутизам обично се постари во споредба со возрасните негуватели, при што многумина пријавиле факултетско или универзитетско образование. Професионалците имаат поголема веројатност да пријават дека ги доживеале препорачаните карактеристики на услугите во споредба со возрасните или негувателите. Идентификувани се предизвици во областите како што се дијагноза, постдијагностичка поддршка, здравствена заштита, транзиции во животот и грижа за стари лица. Препораките вклучуваат подобрување на пристапот до дијагноза и постдијагностичка поддршка, решавање на потребите за здравствена заштита, поддршка на транзициите за време на возрасниот живот и подобрување на услугите за постарите со аутизам. Page 14 референци кукиштеСтраница 18 референци кукиште Страна 54 референци за домување

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со

2.2.2 Данска

Тековна практика 4: Предизвикувачките услови во домувањето за возрасни со аутизам откриени од социјалната инспекција

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	4. Предизвикувачките услови во домовите за возрасни со аутизам откриени од социјалната инспекција
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Вести напис – Извештај од социјалната инспекција од Socialtilsyn Midt, ноември 2019 година https://jyllands-posten.dk/jpaarhus/ECE11758079/autismeforening-rapport-er-chokerende-laesning/
Краток опис на досегашната практика	Неодамнешниот извештај на Социјалната инспекција во Данска откри сериозни недостатоци во објектите за домување за возрасни со аутизам во регионот Митјиланд. Инспекцијата ја истакнува распространетата култура на малтретирање и несоодветна грижа во организацијата, што предизвикува сериозна загриженост кај групите за застапување како Landsforeningen Autisme.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Оваа практика се однесува на критичната потреба членовите на персоналот да поседуваат знаења, вештини и компетенции потребни за да обезбедат квалитетна грижа и поддршка на возрасните со аутизам. Многу лица со АСН имаат уникатни стилови на комуникација, сензорна чувствителност и модели на однесување кои бараат специјализирани пристапи за нега. Програмите за обука имаат за цел да го подобрат разбирањето на АСН на членовите на персоналот и да ги опремаат со алатки за создавање на поддржувачки и инклузивни средини во објектите за домување.
Резултати/исходи	Зголемена компетентност на персоналот: Програмите за обука доведоа до забележително подобрување во способноста на членовите на персоналот ефективно да комуницираат со возрасните со аутизам, да управуваат со предизвикувачките однесувања и соодветно да реагираат на кризни ситуации. Зајакнат квалитет на нега: членовите на персоналот кои поминале низ сеопфатна обука покажуваат поголемо разбирање за различните потреби на возрасните со аутизам, што резултира со испорака на поиндивидуализирана и личност-центрирана нега. Подобрено задоволство на жителите: Аутистичните возрасни лица кои живеат во установи со добро обучен персонал велат дека се чувствуваат повеќе поддржани, разбрани и почитувани, што доведува до повисоки нивоа на задоволство и севкупна благосостојба. Намалување на инциденти: Објектите кои имплементирале силни програми за обука доживеале намалување на инцидентите на малтретирање, занемарување и злоупотреба, што придонесува за побезбедна и побезбедна средина за жителите.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 5: Проценка на услугите и испораката на аутистичниот спектар на нарушувања (ASD) во Европската унија: наоди од проектот ASDEU

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	5. Проценка на услугите и испораката за нарушувањата од спектарот на аутизам (ASD) во Европската Унија: наоди од проектот ASDEU
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Brugha, T. S., Costello, H., Strydom, A., Asaria, M., & Knapp, M. (2021). Проценка на услугите и испораката на аутистичниот спектар на нарушувања (ASD) во Европската унија: наоди од проектот ASDEU. Граници во психијатријата, 12, 644506. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9226363/
Краток опис на досегашната практика	Оваа студија, дел од проектот за нарушување на спектарот на аутизам во Европската унија (ASDEU), имаше за цел да ги процени тековните услуги и практики за возрасни лица со аутизам во Европската унија. Беа развиени посебни верзии на анкети за возрасни со аутизам, негуватели на возрасни со аутизам и професионалци во услуги за возрасни. Истражувањето опфати различни области на услуги, вклучувајќи станбени, вработување, образование, финансиски и социјални услуги. Податоците беа собрани преку онлајн анкети дистрибуирани низ повеќе земји и јазици.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Студијата се осврна на недостатокот на сеопфатно разбирање на услугите и практиките достапни за возрасните со аутизам во Европската унија. Постоечкото истражување за услугите за аутизам, претежно се фокусираше на децата и младите возрасни лица, оставајќи значителен јаз во знаењето во врска со услугите прилагодени на возрасните со аутизам. Со истражување на перцепциите и искуствата на аутистичните возрасни, негуватели и професионалци, студијата имаше за цел да ги идентификува областите за подобрување во испораката на услуги и да ги информира напорите за креирање политики.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 5: Проценка на услугите и испораката на аутистичниот спектар на нарушувања (ASD) во Европската унија: наоди од проектот ASDEU

Земја	Данска
Резултати/исходи	<p>Преференци за услуги: Студијата идентификуваше врвни избори за услуги засновани на преференциите на возрасните, негувателите и професионалците со аутизам. Преференциите варираат во зависност од факторите како што се нивото на независност и специфичните потреби.</p> <p>Достапност на услуги и време на чекање: Наодите открија разлики во достапноста на услугите во различни области и земји на услуги. Времето на чекање за резиденцијални услуги беше значително подолго во споредба со другите видови услуги.</p> <p>Усогласување со упатствата: Студијата ја процени усогласеноста на корисничките искуства со објавените упатства за резиденцијални услуги. Помалку од 50% од возрасните и негувателите со аутизам пријавиле дека искусуваат клучни карактеристики препорачани за резиденцијални услуги.</p> <p>Обука на персоналот: Резултатите покажаа дека значителен дел од возрасните и негувателите со аутизам забележале недостаток на обука специфична за аутизмот кај персоналот во поставките за испорака на услуги.</p> <p>Свесност за добрите локални модели: Знаењето за ефективни модели на локални услуги беше генерално ниско во сите области на услуги, што ја истакнува потребата за подобрена дисеминација на најдобрите практики и успешни модели.</p> <p>Резултатите може да се најдат и во врската.</p>

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 6: Аутизам и вработување: Стратегии за вклучување на работното место

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	6. Аутизам и вработување: Стратегии за интеграција на работното место
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Данското национално друштво за аутизам. (н.д.). Аутизам и вработување: Стратегии за вклучување на работното место. Преземено од https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/vidensplatform-om-handicap-og-beskaeftigelse/handicapgrupper/autisme-og-beskaeftigelse
Краток опис на досегашната практика	Овој ресурс дава насоки за управување со функционалните предизвици на работното место за поединци со нарушување на спектарот на аутизам (ASD). Ја нагласува важноста од создавање средини за поддршка преку соработка помеѓу работодавачите, вработените, центрите за работа и другите засегнати страни. Ресурсот ги нагласува стратегиите за справување со тешкотиите во социјалната интеракција, комуникациските бариери и потребата за структура и рутина на работното место.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Ресурсот се однесува на различните функционални предизвици со кои може да се сретнат лицата со аутизам на работното место и потребата од приспособена поддршка за да се овозможи нивното учество во вработувањето. Тој признава дека аутизмот различно влијае на поединците и ја нагласува важноста од разбирање и прифаќање на овие разлики за да се промовира вклученоста на работното место.
Резултати/исходи	Социјална интеракција: Ресурсот предлага да се воспостават јасни насоки за социјалните интеракции, како што се паузи, честитки и социјални активности, за да им се помогне на поединците со аутизам да се движат низ социјалните ситуации на работното место. Комуникација: Стратегиите за поддршка на комуникацијата вклучуваат обезбедување јасна и експлицитна комуникација и користење технолошки помагала за подобрување на ефективност на комуникацијата. Структура и рутина: Создавањето структурирана работна средина со предвидливи рутини може да им помогне на лицата со аутизам да управуваат со стресот и анксиозноста. Ова вклучува обезбедување јасни очекувања за задачите и закажување редовни паузи. Специјализација: Специјализирањето за специфични задачи може да ги искористи силните страни и преференциите на поединците, придонесувајќи за нивниот успех на работното место. Соработка: Соработката помеѓу работодавачите, вработените и релевантните служби за поддршка е од суштинско значење за спроведување на ефективни стратегии и поттикнување на поддржувачка работна средина за лицата со аутизам.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 7: Активни проекти за деца и млади луѓе со аутизам и/или АДХД

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	7. Активни проекти за деца и млади луѓе со аутизам и/или АДХД
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.sbst.dk/Media/638198318506911543/Virksomme%20indsatser%20til%20b%C3%B8rn%20og%20unge%20med%20autisme%20ogeller%20ADHD.pdf Breumlund et al., необјавено (2022)
Краток опис на досегашната практика	Сегашната практика вклучува спроведување на пристап инспириран од ТЕАСНН во станбена средина за млади возрасни на возраст од 20–30 години со тежок аутизам. Пристапот ги нагласува структурираните рутини и стратегиите за зајакнување на однесувањето. Вклучува детални писмени упатства за интеракции на персоналот со жителите и систем за наградување базиран на токени за соодветно однесување.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Практиката има за цел да одговори на предизвиците поврзани со секојдневното управување и регулирање на однесувањето кај младите возрасни со тежок аутизам кои живеат во станбени средини. Овие предизвици може да вклучуваат тешкотии во воспоставувањето и одржувањето на рутините, управувањето со емоциите и вклучувањето во социјални интеракции.
Резултати/исходи	Првичните наоди сугерираат дека пристапот инспириран од ТЕАСНН води до подобрени рутини и регулирање на однесувањето кај жителите. И жителите и нивните семејства известуваат за зголемено задоволство од секојдневниот живот и подобри вештини за саморегулација. Сепак, се покрена загриженост за потенцијалното прекумерно потпирање на пишани инструкции и системи за наградување засновани на токени, што можеби нема соодветно да одговори на потребата за социјален ангажман и значајни односи меѓу жителите.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 8: Знаења и факти за аутизмот во Данска

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	8. Знаења и факти за аутизмот во Данска
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.autismeforeningen.dk/media/4665/autisme-i-danmark-1312.pdf Страна 46
Краток опис на досегашната практика	Овој ресурс ги опишува услугите за поддршка достапни според данскиот Serviceloven (Закон за услуги) за лица со нарушување на спектарот на аутизам (ASD) во Данска, фокусирајќи се на секојдневниот живот и потребите за домување. Се дискутира за различни форми на поддршка, вклучително и социјална педагошка помош, придружени излети, заштитени вработувања, активности и понуди за социјализација и привремени и долгорочни станбени објекти. Дополнително, ја нагласува употребата на технологија за благосостојба за подобрување на квалитетот на животот на лицата со аутизам, особено фокусирајќи се на комуникациските помагала и алатките базирани на компјутер.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Ресурсот се однесува на различните потреби на лицата со аутизам во Данска и опсегот на достапни услуги за поддршка за да им помогнат во секојдневниот живот и домувањето. Признава дека на лицата со аутизам може да им биде потребна дополнителна поддршка поради нивните специфични предизвици во комуникацијата, социјалната интеракција и секојдневните животни вештини.
Резултати/исходи	Општествена педагошка поддршка: Поединците со аутизам можат да добијат помош, грижа и поддршка, вклучувајќи обука и развој на вештини, врз основа на нивните значителни физички или ментални пречки или посебни социјални проблеми. Излети со придружба: Поединци кои не можат самостојно да навигираат поради значителни и трајни физички или ментални пречки може да добијат до 15 часа придружени излети месечно. Заштитено вработување: Оние кои се под возраста за пензионирање со значителни физички или ментални инвалиди или посебни социјални проблеми може да пристапат до заштитените можности за вработување доколку не можат да добијат или одржат редовно вработување во нормални услови. Понуди за активност и социјализација: Поединците со значителна попреченост имаат право на активности и понуди за социјализација насочени кон одржување или подобрување на личните вештини или животните услови. Привремени и долгорочни станбени објекти: Лицата со аутизам имаат право да престојуваат во привремени или постојани станбени објекти, во зависност од нивните специфични потреби и функционални способности.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 9: Опции за домување и услуги за поддршка за возрасни со нарушување на спектарот на аутизам (ASD)

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	9. Опции за домување и услуги за поддршка за возрасни со нарушување од спектарот на аутизам (ASD)
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Нилсен, Ц.К. (2024). Опции за домување за возрасни. Националната асоцијација за аутизам. Преземено од https://www.autismeforeningen.dk/videnscenter/artikler/temaartikler/bo-former-for-voksne-med-autisme/#:~:text=serviceloven%20%C2%A7%20108%20a.,ungdomsliv%20og%20f%C3%A6lleskaber%20with%20j%C3%A6nlder.&text=Покрај%20домување%20според%20законот за услуги%20%C2%A7, домување за инвалиди%20според%20законот за јавно домување%20%C2%A7%20105
Краток опис на досегашната практика	Во Данска, достапни се различни опции за домување и услуги за поддршка за возрасни со нарушување на спектарот на аутизам (АСД). Овие опции вклучуваат самостоен живот со или без поддршка, како и повеќе поддржувачки станбени објекти. Поединците заинтересирани за транзиција кон независно живеење се охрабруваат однапред да го контактираат одделот за социјални услуги на нивната општина за да ги проценат нивните потреби за поддршка и да ја одредат најсоодветната опција за домување. Проценките се спроведуваат врз основа на индивидуалните околности, а одлуките во врска со обезбедувањето поддршка се донесуваат преку темелен процес на евалуација, честопати користејќи го Методот за проценка на возрасни (VUM). За оние на кои им е потребна пообемна поддршка, достапни се два главни типа на станбени објекти: привремено (§ 107) и долгорочно (§ 108) домување. Привременото домување има за цел да им обезбеди на поединците можности за развој на вештини и независност, со постојана евалуација за да се утврди можноста за транзиција кон независно живеење. Достапно е долгорочно домување за лица со значителни и трајни оштетувања на кои им е потребна голема помош во секојдневните функции, грижа и третман.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Тековната практика се однесува на потребата за приспособени опции за домување и услуги за поддршка за возрасни со АСН во Данска. Многу лица со АСН се соочуваат со предизвици во независното живеење поради нивните уникатни социјални, комуникациски и карактеристики на однесувањето. Затоа, постои потреба од сеопфатни структури за поддршка кои можат да примат различни нивоа на независност и да се справат со специфичните предизвици со кои се соочуваат лицата со АСН. Дополнително, практиката има за цел да обезбеди дека лицата со АСН добиваат соодветна поддршка за подобрување на нивниот квалитет на живот и олеснување на нивната интеграција во општеството.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 9: Опции за домување и услуги за поддршка за возрасни со нарушување на спектарот на аутизам (ASD)

Земја	Данска
Резултати/исходи	<p>Опциите за домување и услугите за поддршка обезбедени за возрасни со АСН во Данска доведоа до позитивни резултати во однос на зајакнување на независноста, подобрување на квалитетот на животот и промовирање на социјалната вклученост. Поединците кои добиваат поддршка пријавиле зголемена доверба во управувањето со секојдневните задачи, подобрени социјални вештини и поголема автономија во одлучувањето. Покрај тоа, достапноста на различни опции за домување им овозможува на поединците да ја изберат опцијата што најдобро одговара на нивните потреби и преференции, промовирајќи индивидуализирана грижа и лична агенција.</p>

2.2. Тековни практики и статус на куќи за поддршка за поединци со ASD

2.2.2 Данска

Тековна пракса 10: ДОМА: ФЛЕКСИБИЛНИ, МОБИЛНИ И ПРИЈАТЕЛНИ ЗА АУТИЗМ

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	10. ДОМА: ФЛЕКСИБИЛНИ, МОБИЛНИ И СО АУТИЗМ
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Специјална област Аутизам. (2022). ДОМА: Флексибилни, мобилни и погодни за аутизам. Преземено од https://autismeplatform.dk/projekter/at-home-et-fleksibelt-mobilt-og-autismevenligt-bokoncept/#:~:text=AT%20Home%20er%20et%20nyt%C3%A6nkende,et%20botilbud%20eller%20en%20uddannelsesinstitution.
Краток опис на досегашната практика	AT Home е иновативен концепт за домување развиен од Special Area Autism, чија цел е да обезбеди решенија за домување погодни за аутизам за возрасни со нарушување на спектарот на аутизам (ASD). Домовите, кои се карактеризираат со кратенката „АТ“ што претставува „одвоено“ и „заедно“, нудат станови на едно ниво дизајнирани да ги задоволат уникатните потреби на лицата со АСН. Домовите се архитектонски дизајнирани, одржливи и изградени со квалитетни материјали. Тие можат да бидат поставени во непосредна близина на постојните згради или на растојание, во зависност од преференциите на поединецот и сензорните потреби. Проектот има за цел да обезбеди безбедна и позната средина додека промовира интеграција и независност во заедницата.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Сегашната практика се однесува на потребата од соодветни опции за домување за возрасни со АСН во Данска. Многу индивидуи со АСН бараат специјализирани средини што ги задоволуваат нивните сетилни чувствителности и уникатни потреби. Традиционалните опции за домување можеби не секогаш ја обезбедуваат потребната поддршка или сместување за лицата со АСН да живеат независно и значајно. Затоа, постои потреба од иновативни решенија за домување кои даваат приоритет на пристапноста, сензорните размислувања и интеграцијата во заедницата за возрасни со АСН.
Резултати/исходи	Проектот AT Home резултираше со развој на флексибилни, мобилни и погодни за аутизам опции за домување за возрасни со АСН. Со нудење на станови на едно ниво дизајнирани со сензорни размислувања, проектот создаде безбедна и поддржувачка средина за поединците со АСН да живеат самостојно додека се дел од заедницата. Акцентот на проектот на одржливост, квалитет и индивидуализирана поддршка придонесе за позитивни резултати, вклучително и подобрена благосостојба, зголемена автономија и зголемен ангажман на заедницата за жителите. Дополнително, проектот служи како модел за градба погодна за аутизам и предизвика интерес од различни чинители во областа на домувањето и услугите за поддршка на аутизмот.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 11: Природата инспирира во домовите за лица со аутизам

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	11. Природата инспирира во домовите за аутисти
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Пандуро, Т. (2023, 19 декември). Природата инспирира во домовите за лица со аутизам. Здравствена градба. Преземено од https://byggeri-arkitektur.dk/Naturen-inspierer-i-boliger-til-autister
Краток опис на досегашната практика	Njordrum Care, во соработка со AkademikerPension, разви нова резиденција за лица со растројство од спектарот на аутизам (ASD) наречена Ny Højtoft, која се наоѓа надвор од Hvalsø во Зеланд, Данска. Проектот се фокусира на создавање кохезивна заедница каде што жителите ќе можат да доживеат чувство на припадност додека ја одржуваат индивидуалната приватност и автономија. Дизајнот вклучува природни материјали, зелена околина и модуларна конструкција за да создаде удобна и поддржувачка средина за живеење за лицата со аутизам.
Потребата/проблемот/прашањето на кое се однесува досегашната практика	Сегашната практика се однесува на потребата за домување погодно за аутизам кое ги зема предвид уникатните сензорни потреби и преференции на лицата со АСН. Со инкорпорирање на елементи инспирирани од природата, како што се дрво и зелени површини, проектот има за цел да создаде смирувачка и удобна средина која промовира благосостојба и интеграција во заедницата за жителите со аутизам.
Резултати/исходи	Проектот резултираше со развој на резиденција инспирирана од природата која обезбедува поддржувачка и инклузивна животна средина за лицата со аутизам. Со приоритизирање на природните материјали, модуларната конструкција и принципите на дизајн ориентирани кон заедницата, проектот создаде одржливо и флексибилно решение за домување кое ги задоволува различните потреби на жителите со аутизам. Употребата на дрво и зелени површини не само што ја подобрува естетската привлечност на резиденцијата туку придонесува и за целокупната благосостојба и квалитетот на животот на жителите. Дополнително, модуларниот конструктивен пристап нуди економични и одржливи придобивки, овозможувајќи идна приспособливост и приспособливост врз основа на променливите потреби.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна практика 12: Домување и дневни услуги за граѓани со аутизам. Лековита архитектура со фокус на мирот и безбедноста

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	12. Домување и дневни услуги за граѓани со аутизам. Лековита архитектура со фокус на мирот и безбедноста
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	RUM, Дански Болигбиг, Зелен одржлив пејсаж и Хенри Јенсен. (н.д.). Станбени и дневни установи за граѓани со аутизам. Преземено од https://www.rum.as/projekter/bo-og-dagtilbud-til-borgere-med-autisme
Краток опис на досегашната практика	RUM, во соработка со Dansk Boligbyg, Green Sustainable Landscape и Хенри Јенсен, победи на конкурсот за дизајнирање на нов станбен и дневен објект за граѓани со аутизам во општина Одензе, Данска. Дизајнот се фокусира на создавање на исцелителна средина која дава приоритет на смиреноста и безбедноста за жителите. Инспириран од концептот на лековита архитектура, развојот е дизајниран како мало село за да обезбеди хармонична и безбедна средина за живеење.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Тековната практика ја адресира потребата од специјализирани станбени и дневни установи за лица со нарушување на спектарот на аутизам (ASD) преку инкорпорирање на принципите на архитектурата за лекување. Проектот има за цел да создаде средина која промовира смиреност, безбедност и благосостојба за жителите со аутизам, земајќи ги предвид факторите како што се дизајнот на зградата, распоредот, надворешните простори и изборот на материјали.
Резултати/исходи	Проектот резултираше со развој на станбена и дневна установа која обезбедува хармонична и поддржувачка средина за лицата со аутизам. Со усвојување на концептот на исцелувачка архитектура, дизајнот ја нагласува смиреноста, безбедноста и сетилната удобност во различни аспекти, вклучувајќи распоред на згради, надворешни простори и избор на материјали. Распоредот налик на село и архитектонските елементи придонесуваат за чувство на заедница и припадност, додека различните отворени простори нудат можности за сетилни искуства и активности. Проектот има за цел да постигне сертификат DGNB Silver, со акцент на здрави згради со добра внатрешна клима, ниска потрошувачка на енергија и издржливи материјали.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.2 Данска

Тековна пракса 13: Røjlevej House 1-4: Понуда за домување за луѓе со намалена физичка и ментална функција, вклучително и аутизам

Земја	Данска
Наслов на идентификувани тековни практики	13. Røjlevej House 1-4: Понуда за домување за луѓе со намалена физичка и ментална функција, вклучително и аутизам
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Информациите обезбедени од Социјалниот педагошки центар Næstved. https://www.socialpaedagogiskcenter.dk/boliger/roejlevej-hus-1-4#personale-c8
Краток опис на досегашната практика	Røjlevej House 1-4 нуди сместување за 24 млади и возрасни лица со намалено физичко и ментално функционирање, вклучувајќи ги и оние со аутизам или од спектарот на аутизам. Поделен на четири куќи, во секоја сместува шест жители во сопствени станови, објектот нагласува благодарен, наративен и невропедагошки пристап за поддршка на државјанството и независноста. Заедничките области ја олеснуваат социјалната интеракција, додека фокусот на исхраната, здравјето, идентитетот и сексуалноста има за цел да ја подобри благосостојбата и квалитетот на животот на жителите. Кадарот го сочинуваат педагози, образовни асистенти, асистенти за нега и социјални и здравствени асистенти, обучени за техники за намалување на стресот и континуиран професионален развој.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Сегашната практика се однесува на потребата од специјализирани услуги за домување и поддршка за лица со аутизам и намалено физичко и ментално функционирање во општина Оденсе. Обезбедува безбедна и поддржувачка средина која промовира независност, социјална интеракција и благосостојба додека се грижи за уникатните потреби на жителите со посебни потреби.
Резултати/исходи	Понудата за домување во Røjlevej House 1-4 резултираше со позитивни резултати за жителите, вклучувајќи подобрена социјализација, независност и севкупна благосостојба. Со поттикнување на средина за поддршка на заедницата и нудење приспособени услуги за поддршка, установата го подобрува квалитетот на животот на лицата со аутизам и други попречености. Дополнително, акцентот на континуираната обука на персоналот гарантира дека жителите добиваат висококвалитетна грижа и поддршка прилагодена на нивните специфични потреби.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.3 Италија

Тековна пракса 1: SENSHome

Земја	Италија
Наслови на идентификувана тековна практика	1. SENSHome
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Дордолин, А. (2023). Аутизам и простори за живеење: истражување на SENSHome. ТетраткиЦИРД. Весник на Меѓуодделенскиот центар за образовни истражувања на Универзитетот во Трст/Журнал на Меѓуодделенскиот центар за образовни истражувања на Универзитетот во Трст-ISSN: 2039-8646. Проектот Interreg SENSHome: технологијата во служба на општеството (2023). Преземено од: https://www.eurekasystem.it/blog/senshome-tecnologia-al-servizio-del-sociale/
Краток опис на досегашната практика	Проектот SENSHome (Interreg VA Италија-Австрија) ја истражуваше поддршката за живеење за оние од спектарот на аутизам преку развивање на технолошки интегриран мебел. Финансиран од Interreg V-A Италија-Австрија 2014-2020 година, во него беа вклучени експерти од Универзитетот во Корушка, Eureka System s.r.l. и Универзитетот во Трст. Целите вклучуваа подобрување на удобноста, автономијата, приватноста, безбедноста и економската пристапност преку модуларен мебел интегриран со сензори тестиран во специјализирани лаборатории.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Проектот SENSHome се однесува на несоодветноста на животните средини во сместувањето на невродиверзитетот, особено за поединци од спектарот на аутизам. Тековните простори, вклучувајќи ги приватните, јавните и образовните поставки, честопати не успеваат да ги поддржат нивните потреби за независно живеење, автономија, удобност, приватност и безбедност. Овој проект има за цел да ги подобри овие услови преку технолошки интегриран мебел и модуларен дизајн, подобрување на квалитетот на животот и обезбедување економска пристапност за корисниците.
Резултати/исходи	Тестовите на проектот SENSHome во демонстративната средина ја потврдија ефективностa на сензорскиот систем во препознавањето на опасните настани и откривањето на предефинирани услови на животната средина. Проценките на корисниците, спроведени преку тури во лабораторијата во Болзано и проследени со прашалници, покажаа позитивни повратни информации за употребливоста на системот и леснотијата на интеракција и со технолошките и со просторните уреди. Столот за засолниште доби највисоки оценки за естетика, функционалност и безбедност. Сепак, мислењата за другиот мебел и функционалности се разликуваа, нагласувајќи ја потребата од приспособливи решенија за да се задоволат индивидуалните преференции.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.3 Италија

Тековна практика 2: TEACCH пристап

Земја	Италија
Наслови на идентификувана тековна практика	<p>2. TEACCH пристап</p> <p>Пристапот TEACCH, развиен од Schopler et al. во 1971 година, првично се користеше во специјални одделенија за деца со АСН, но оттогаш се прошири на инклузивни поставки, од кои корист имаат и возрасните (Siu et al., 2019). Клучните елементи вклучуваат организирање на физичката средина, визуелно распоредување, независни системи за работа и јасни визуелни инструкции. Популаризиран во Италија преку преведени прирачници и програми за обука (Lomascolo et al., 2003), TEACCH е составен дел во структурирањето на образовните услуги за аутизам.</p>
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	<p>Високиот институт за здравство. (2018). Упатство 21: Препораки за дијагноза и третман на деца и адолесценти со нарушување на спектарот на аутизам. Достапно на: LINK Lomascolo, M., Piccin, S., & Arduino, G. M. (2003). Училишна интеграција на ученици со нарушување на спектарот на аутизам. Ериксон.</p> <p>Sanz-Cervera, P., Pastor-Cerezuela, G., Fernández-Andrés, M. I., & Tárraga-Mínguez, R. (2018). Ефикасноста на интервенциите засновани на TEACCH за деца со нарушувања на спектарот на аутизам: систематски преглед и мета-анализа. Весник за аутизам и развојни нарушувања, 48 (9), 3122-3135.</p> <p>ЛИНК Siaperas, P., & Beadle-Brown, J. (2006). Студија на случај за употреба на структуриран пристап на настава кај возрасни со аутизам во станбен дом во Грција. Аутизам, 10 (4), 330-343.</p> <p>Сиу, А. М., Лин, З., и Чунг, Ј. (2019). Евалуација на TEACCH пристапот за предавање функционални вештини на возрасни со нарушувања од спектарот на аутизам и интелектуална попреченост. Истражување за пречки во развојот, 90, 14-21.</p>
Краток опис на досегашната практика	<p>Програмата TEACCH има за цел да им помогне на поединците со нарушување на спектарот на аутизам да постигнат максимална автономија и општествена интеграција. Се фокусира на комуникација, учење, социјални вештини, секојдневни животни вештини и независност, користејќи методи за визуелно учење како картички и слики за да помогне во разбирањето и стекнувањето вештини. Просторната организација е исто така клучна, користејќи кутии и контејнери за структура. Се покажа дека е ефикасен кај возрасните (Siu et al., 2019). Во 2001 година, Грчкото здружение за заштита на аутистите ја основаше првата резиденција за аутизам во Грција користејќи ги принципите TEACCH, за кои веруваме дека исто така може да биде од корист за домување за поддршка.</p>
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	<p>Програмата TEACCH обезбедува ефикасна едукативна и терапевтска поддршка за лицата со нарушување на спектарот на аутизам (АСН), вклучително и возрасните, со решавање на нивните уникатни стилови на учење преку визуелни методи. Таа има за цел да ја подобри автономијата и општествената интеграција преку развивање на комуникација, социјални вештини и вештини за секојдневно живеење. Програмата ја нагласува вклученоста на семејството, препознавајќи ја клучната улога на старателите. Прилагоден на индивидуалните силни страни и предизвици, TEACCH поставува прогресивни цели за да поттикне успех и мотивација. Примената на овие принципи во куќите за поддршка, исто така, може да биде од корист.</p>
Резултати/исходи	<p>Ефективноста на интервенцијата TEACCH е нагласена со студии кои вклучуваат деца од различни возрасти во различни социјални контексти, што укажува на позитивни резултати и високо родителско задоволство (Sanz-Cervera et al., 2018). Во ноември 2001 година, една студија воспостави резиденција за лица со аутизам, користејќи структурирана настава и методот TEACCH со сите 12 жители (Siaperas et al., 2006). Оваа студија на случај покажа позитивни резултати на пваа практика.</p>

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.3 Италија

Тековна практика 3: проект USDA

Земја	Италија
Наслови на идентификувана тековна практика	3. проект USDA USDA го слави Отворениот центар за аутизам во Белдинг (2017). Преземено од: https://www.rd.usda.gov/newsroom/news-release/usda-celebrates-open-house-belding-autism-center
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Гајани, А., Фантони, Д., и Катамадзе, С. (2022). Аутизам и архитектура: Важноста на постепена просторна транзиција. Атински весник за архитектура, 8 (2), 175-194.
Краток опис на досегашната практика	Студијата на Алесандро Гајани и сор. (2022) ја создаде практиката наречена „УСДА“, исто така наречена „Постепена просторна транзиција“ и истражи како архитектурата може да им помогне на младите со АСН да постигнат поголема независност со намалување на еколошките пречки во куќата. Овој метод, исто така, охрабрува наоѓање соодветни средини низ различни сензорни простори, избегнувајќи прекумерна удобност што ја прави промената трауматична. Улогата на архитектурата е клучна, фокусирајќи се на уредување на ситуации во кохерентна рамка, наместо да следи строги упатства. Акцентот е ставен на преодните простори со различен интензитет на стимули, адресирање на параметрите на непријатност, како што се гужвата и близината до динамични ситуации преку посредување наместо отстранување. Ова ги води лицата со ASD до средини што одговараат на нивните преференции, балансирана видливост и способност брзо да исчезнат.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Практиката на Алесандро Гајани и др. (2022) се однесува на потребата да им се помогне на младите со АСН да постигнат поголема независност преку намалување на еколошките пречки во домот. Овој пристап ги води лицата со ASD до средини што одговараат на нивните преференции, балансирана видливост и способност брзо да исчезнат.
Резултати/исходи	Проектот користи стратегија „Постепена просторна транзиција“, која се движи од области со низок кон висок стимул, за да поттикне независност и откривање на способности. На пример, нивната околина го вклучува „западниот блок“, со шест флексибилни училници и централен двор, промовирајќи ја социјалната интеракција и безбедноста. Средниот блок служи како атриум, трпезарија и канцеларии, додека во источниот блок е сместена спортска сала, симболизирајќи висока активност и интеракција. Дизајнот ги интегрира теоретските идеи во практични апликации, нагласувајќи ја важноста на различните сензорни простори за да се избегне прекумерна удобност и да се олесни адаптацијата. Транспарентните елементи во сврзувачките области ја намалуваат дезориентацијата и овозможуваат беспрекорни транзиции помеѓу различни средини. Овие карактеристики, вклучувајќи ниши и разигран мебел, нудат можности за осаменост или социјална интеракција врз основа на потребите на учениците. Овие принципи може да се користат во потпорните куќи.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.3 Италија

Тековна пракса 4: CASA MIA

Земја	Италија
Наслови на идентификувана тековна практика	4. МОЈАТА КУЌА
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Cia, G., & Borghi, L. (2021). Опишете ги добрите практики. МОЈАТА КУЌА. Добростоеен дом за лица со посебни потреби. Во ПО НАС: имплементација на Законот 112/16. Мониторинг 2019-2020 (стр. 81-91). Maggioli Editore. ЗАКОН 22 јуни 2016 година, бр. 112. https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2016;112 Марко Болани (2017). КАКО НАС Anffas Social Cooperative Federsolidarieta Ломбардија Повереник техничар Anffas Национална фондација по САД. Преземено од: https://solcomantova.it/wp-content/uploads/2015/10/Marco-Bollani_convegno-Dopo-di-Noi.pdf
Краток опис на досегашната практика	Проектот CASA MIA (Cia & Borghi, 2021) има за цел да ја подобри автономијата на домувањето, да ја поддржи домашната грижа и да промовира инклузија, усогласувајќи се со целите на Законот 112/16. Сместено во Кореџо, во населбата „Калеидоскопио“, се надоврзува на искуството за домување „Коријандолин“. Проектот доби финансирање од регионот Емилија-Романја и Фондацијата „Допо ди Нои“, при што локалната заедница и Легакуп покажаа силна поддршка. CASA MIA претставува иновативен модел на благосостојба што може да се примени во куќи за поддршка, кои сè уште недостасуваат во Италија.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Проектот CASA MIA има за цел да го промовира правото на самоопределување и самостоен живот за лицата со посебни потреби, усогласувајќи се со целите на Законот 112/16. Тоа дава конкретна можност за поединци да живеат самостојно или да живеат во мали средини за живеење со помош. Проектот се фокусира на прилагодување на обичните домови во станбени згради за поддршка на преминот од родителска грижа или резиденцијални услуги, поттикнување на автономијата и подобрување на квалитетот на животот на лицата со интелектуална и моторна попреченост.
Резултати/исходи	Проектот CASA MIA успешно покажа нова перспектива за социјална интервенција и независно живеење (). Преку синергијата помеѓу семејствата и услугите, создаде мали, асистирани животни средини кои промовираат автономија. Проектот покажа значајни резултати во деинституционализацијата, при што преку десет поединци преминаа од родителска или резиденцијална грижа кон уредување на независно живеење. Оваа иницијатива ја зајакна вклученоста на заедницата, докажувајќи ја ефективната на приспособената поддршка и важноста на прилагодливите простори за живеење.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.3 Италија

Тековна практика 5: RIBY

Земја	Италија
Наслови на идентификувана тековна практика	5.RIBY
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	BRIVIO, A. (2014). Риби. Роботот за поддршка на терапијата на возрасните кои страдаат од аутизам. ЕДУКАТИВНА РОБОТИКА АУТИЗАМ: СОЦИЈАЛНИТЕ РОБОТИ КАКО ПОМОШ ВО ТЕРАПИЈАТА ЗА АУТИЗМ. Преземено од: https://robot.omitech.it/robotica-educativa-aiuto-robot-nella-terapia/
Краток опис на досегашната практика	Практиката се фокусира на употребата на роботиката за да им помогне на лицата со аутизам во развојот на социјалните и когнитивните вештини. Ова вклучува создавање и користење на роботски системи прилагодени на потребите на аутистичните поединци, исто така во контекст на куката, обезбедувајќи интерактивни и ангажирачки алатки за олеснување на учењето и комуникацијата. Овие роботи (именувани: RIBY) се дизајнирани да нудат постојани и повторувачки интеракции кои се корисни за аутистичните корисници, помагајќи им да вежбаат и да ги подобрат различните вештини во контролирана и поддржувачка средина (Брививо, 2014).
Потребата/проблемот/прашањето на кое се однесува досегашната практика	Прашањето на кое се занимава сегашната практика е тешкотиите со кои се соочуваат поединците со аутизам во развојот на социјалните и когнитивните вештини поради ограничувањата на традиционалните средини за учење. На овие средини често им недостасуваат структурирани, конзистентни и повторувачки интеракции од кои имаат корист аутистичните поединци. Употребата на роботиката во овој контекст обезбедува приспособени, интерактивни алатки кои го олеснуваат учењето и комуникацијата, нудејќи контролирана и поддржувачка средина што може да се прилагоди за да ги задоволи специфичните потреби и преференции на секој корисник.
Резултати/исходи	Употребата на домашни роботи за лица со аутизам покажа позитивни резултати. Овие роботи обезбедуваат конзистентни и структурирани интеракции, суштински за развој на социјални и когнитивни вештини. Корисниците покажаа подобрен социјален ангажман, комуникациски способности и задржување на учењето (Брививо, 2014). Приспособливата природа на овие роботи овозможува приспособени едукативни активности и помош при секојдневните животни задачи, промовирајќи поголема независност. Семејствата и старателите известуваат за високо задоволство, истакнувајќи дека роботите го подобруваат квалитетот на животот и го олеснуваат управувањето со секојдневните рутини и тераписките вежби за аутистичните лица.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.4. Република Северна Македонија

Тековна практика 1: Дневни центри за возрасни во Неготино и Волково, Скопје

Земја	РН Македонија
Наслов на идентификувани тековни практики	1. Дневни центри за возрасни во Неготино и Волково, Скопје
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	http://www.porakanegotino.eu.mk/index.php/services/dnevni-centri-za-vozrasni-lica-vo-negotino-i-volkovo-skopje
Краток опис на досегашната практика	<p>Од 2003 година работи Дневниот центар ПОРАКА НЕГОТИНО во Неготино, а од 2012 година работи во Волково, општина Горче Петров, Скопје.</p> <p>Овие Дневни центри претставуваат сервис за поддршка на лицата со интелектуална попреченост кои живеат со своите родители и поддршка за лицата погодени од процесот на деинституционализација кои живеат во заедницата со поддршка во станбените единици во заедницата во Неготино и Скопје.</p> <p>Дневните центри имаат за цел да обезбедат дневен престој, социјализација, образование, работен ангажман и обука за самостоен живот. Тие, исто така, ја промовираат корисноста на лицата со попреченост во интелектуалниот развој во општеството и им помагаат на нивните родители да го организираат својот живот и да ги извршуваат секојдневните семејни и социјални обврски.</p> <p>Дневните центри даваат голема поддршка во спроведувањето на процесот на деинституционализација.</p> <p>Многу активности се спроведуваат во дневните центри за време и надвор од работилниците.</p>
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Овој дневен центар и слични згрижуваат лица со интелектуална попреченост или лица со церебрална парализа.
Резултати/исходи	Иако оваа услуга за поддршка е добра практика, сепак можеме да кажеме дека во Република Македонија сè уште не постои развиен систем за поддршка на самостојното живеење на лицата со аутизам. Тие сè уште живеат со своите семејства или заедно со други лица со попреченост.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.4. Република Северна Македонија

Оваа форма на грижа/самостојно живеење со поддршка, каде што се згрижуваат лицата со попреченост без да се нагласува дијагнозата, е единствена во Северна Македонија. Не постои систем за поддршка или примери за самостоен живот за возрасни на спектарот бидејќи повеќето од нив се недијагностицирани. Дури и ако живеат самостојно и успешно, овие луѓе не се свесни за нивната состојба. Поради оваа ситуација, можеме да заклучиме дека во Северна Македонија, овој проект и практиката на партнерите значително ќе влијаат на подигање на свеста за предизвиците со кои се соочуваат луѓето од спектарот на аутизам.

Доказ за оваа состојба се бројните написи на социјалните мрежи и на веб-порталите.

Еден од нив (<https://divos.mk/objava/autizam-vo-makedonski-kontekst/>), кој зборува за „Аутизмот во македонски контекст“ објавен во мај 2019 година, истакнува дека „во Македонија никој не се грижи за возрасни со аутизам“

Според единствената институција која ги води сите социјални служби во Македонија (<https://zsd.gov.mk/wp-content/uploads/2021/03/Pregled-na-uslugi-od-socijalna-zastita-vo-Republika-Makedonija-2017.pdf>) ЈУ ИНСТИТУТ ЗА СОЦИЈАЛНИ ДЕЈНОСТИ – СКОПЈЕ горенаведените примери се единствени модел за самостоен живот со поддршка која постои. Во текст објавен на 21.05.2020

(<https://novamakedonija.com.mk/makedonija/skopje/%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D1%81%D0%BE-%D0%B0%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D0%BC-%D1%81%D1%90-%D1%83%D1%88%D1%82%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%80-%D0%BE%D0%B4-%D1%81%D0%B8%D1%81/>) се вели дека „Луѓето со аутизам сè уште се надвор од системот“. Ни недостасуваат и центри за возрасни, мали групни домови, социјални клубови, центри за рехабилитација и центри за работно ангажирање за возрасни. Овие лица се надвор од системот бидејќи не се опфатени со законот за работни односи. Се погласно се бараат мали групни домови, но треба да се вклучат и локалната самоуправа и надлежните министерства.

Еден од ретките примери кој зборува за состојбата со аутизмот е Царе Манчева. Таа вели: „Луѓето со аутизам исто така треба да го следат својот сон“ во нејзиниот текст од 15 јануари 2019 година. Таа објаснува: Повеќето луѓе дури и не знаат за мојата состојба бидејќи се плашев да не бидам одбиена. Се плашев да зборувам за тоа до пред неколку години, но потоа се отпуштив бидејќи бев на гости кај тетка ми во Германија, каде запознав други луѓе од спектарот. Порано мислев дека сум единствената со оваа состојба, но кога сфатив дека и други луѓе го доживуваат истото, ми се случи критичен психолошки момент. Сега, непречено комуницирам и почнувам да запознавам нови луѓе кои ме прифаќаат таква каква што сум. Отпрвин мислев дека ќе имам искуства како оние од моето детство, но напротив, сега имам поголема самодоверба.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.4. Република Северна Македонија

Јас сум дипломиран наставник (магистер по дефектологија), а сега волонтирам во невладината организација за деца со посебни потреби, која од овој месец треба да биде дел од Министерството за труд и социјална политика. Работам со деца од албанска националност, па научив и албански за да можеме полесно да комуницираме. Моите претпоставени знаат за мојата состојба бидејќи не сакав да ја засновам нашата професионална врска на лага кога почнав да волонтирам. Покрај тоа, јас исто така објавувам статии за аутизмот на мојата страница Сè за аутизмот. Можеби звучи чудно, но од моето искуство со луѓе од спектарот научив дека можат да се справат со сложени задачи и тешки луѓе. Имаат совршено трпение за мирна работа. Нејзината веб-страница: <https://sezaautizam.wordpress.com/>

Во текстот објавен на 5 октомври 2023 година (<https://www.slobodnaevropa.mk/a/zatvoreni-doma-kako-drzhavata-ne-se-grizhi-za-lugjeto-so-autizam/32624002.html>) „Затворено дома - Како државата (не) се грижи за лицата со аутизам“ се вели дека: Младите со аутизам двапати се запишуваат во средно училиште, само за да имаат каде и со кого да се дружат. Ако покажат агресија или самоповредување, што често е случај со аутизмот, родителите немаат каде да ги однесат да добијат помош. Ваква институција во државата не постои.

За овој проблем треба да има повеќе истражувања во научната област во оваа земја. Поради сето ова, планираната активност за опишување на пет успешни примери не може целосно да се реализира. Сепак, проектот, поради својата иновативност и оригиналност, заедно со резултатите што ќе се постигнат, ќе остави значаен белег во историјата на Северна Македонија.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 1: Промовирање на социјалната вклученост на децата со АСН: Интервенција

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	1. Промовирање на социјалната вклученост на децата со АСН: Интервенција насочена кон семејството
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	McConkey, R., Cassin, M.-T., & McNaughton, R. (2020).
Краток опис на досегашната практика	Студијата се фокусира на домашна интервенција на семејството, чија цел е да се интегрираат децата со АСН во активностите на заедницата преку решавање на нивната социјална изолација.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Децата со АСН доживуваат изолација поради ограничен социјален ангажман и ангажман во заедницата.
Резултати/исходи	Значителни подобрувања во способноста на децата да се вклучат во заедницата, и да учествуваат во активности надвор од домот, подобрувајќи ги нивните социјални вештини и намалувајќи ја изолацијата. Родителите исто така пријавиле намалување на стресот и зголемување на семејната кохезија.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 2: Ставовите на ирските лекари за интервенциите за деца со нарушувања од

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	2. Ставовите на ирските лекари за интервенциите за деца со нарушувања од аутистичниот спектар
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1362361310364141
Краток опис на досегашната практика	Ова истражување ги доловува перспективите на лекарите за различни интервенции, вклучително и потпорно домување и нивната ефикасност за децата со АСН.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Оценки на лекарите за соодветноста на тековните интервентни стратегии, вклучувајќи домување и услуги во заедницата.
Резултати/исходи	Лекарите фаворизираа мешавина на интервенции приспособени на индивидуалните потреби, кои често вклучуваа решенија за поддршка на домувањето за подобрување на развојните резултати.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 3: асистивна технологија: Разбирање на потребите и искуствата на лицата со нарушување на спектарот на аутизам и/или интелектуална попреченост во Ирска и ОК

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	3. Помошна технологија: Разбирање на потребите и искуствата на лицата со нарушувања од спектарот на аутизам и/или интелектуална попреченост во Ирска и ОК
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	О'Нил, С. Џ., Смит, С., Сметон, А., и О'Конор, Н. (2020).
Краток опис на досегашната практика	Студијата проценува како помошните технологии можат да го поддржат секојдневниот живот и независноста на индивидуите со НСА во поставките за поддршка на домувањето.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Зајакнување на независноста во домувањето за поддршка преку употреба на помошни технологии.
Резултати/исходи	Позитивно влијание на помошните технологии врз независноста на лицата со АСН во домувањето за поддршка, подобрување на нивната способност за управување со секојдневните задачи и комуникации.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 4: Потребите за професионален развој на наставниците од основните училишта во посебни паралелки за деца со аутизам во Република Ирска

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	4. Потребите за професионален развој на основните наставници во посебни паралелки за деца со аутизам во Република Ирска
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Finlay, C., Kinsella, W., & Prendeville, P. (2019).
Краток опис на досегашната практика	Оваа студија ги проценува потребите за обука на наставниците кои се критични и во образовните услови и во домувањето за поддршка на децата со НСА.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Потреба од подобрена обука на наставниците за ефективна поддршка на децата со НСА и во образовни и во станбени услови.
Резултати/исходи	Препознавање на потребата од тековен професионален развој за да им се овозможи на наставниците подобро да ги поддржат образовните и станбените потреби на децата со НСА, истакнувајќи ја меѓусебната поврзаност на образовните резултати и станбената стабилност.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 5: Економските трошоци и неговите предвидувачи за нарушувања на спектарот на детскиот аутизам во Ирска: Како се распределува товарот?

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	5. Економските трошоци и неговите предвидувачи за нарушувања од спектарот на аутизам во Ирска: како се распределува товарот?
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	Roddy, Á., & O'Neill, C. (2018).
Краток опис на досегашната практика	Оваа студија ги проценува општествените трошоци поврзани со НСА во детството во Ирска, со детали за економското оптоварување на семејствата и државните служби.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Економско оптоварување на НСА врз семејствата и распределба на државните наспроти семејните трошоци за услугите за АЧН, вклучително и помошно домување.
Резултати/исходи	Значително финансиско оптоварување на семејствата, што укажува на потреба од повеќе услуги и интервенции, вклучително и резиденцијална нега или сместување за поддршка за живеење.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 6: Национална стратегија за домување за лица со посебни потреби 2022-2027 година

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	6. Национална стратегија за домување за лица со посебни потреби 2022-2027 година
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.housingagency.ie/sites/default/files/2023-06/NHSDP%20Implementation%20Plan%20.pdf
Краток опис на досегашната практика	Оваа стратегија обезбедува национална рамка за да се осигура дека потребите за домување на лицата со попреченост (ПД), вклучувајќи ги и оние со НСА, се решаваат на структуриран и одржлив начин. Тој ја нагласува интеграцијата на потребите за попреченост во главните политики за домување.
Потребата/ проблемот/ прашањето што се решава со тековната практика	Стратегијата се однесува на потребата за поинклузивно домување кое ја поддржува независноста и интеграцијата во заедницата на лицата со попреченост, вклучително и оние со НСА.
Резултати/исходи	Стратегијата доведе до создавање на покоординиран пристап помеѓу различни владини оддели и агенции, насочен кон интегрирање на потребите за домување на ПД во сите аспекти на политиката за домување. Резултатите вклучуваат развој и дисеминација на насоки до локалните власти за прилагодување на станбените единици да бидат погодни за лицата со попреченост и зголемени средства за финансирање за специјализирани адаптации за домување и процес на преглед на постоечките политики за домување за да се осигура дека тие ги задоволуваат потребите на децата со ПП.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 7: Домување за сите – нов станбен план за Ирска

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	7. Домување за сите – нов станбен план за Ирска
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.gov.ie/en/publication/ef5ec-housing-for-all-a-new-housing-plan-for-ireland/
Краток опис на досегашната практика	Овој национален извештај прикажува патоказ за обезбедување зголемена пристапност и можности за домување за сите граѓани, вклучително и оние со попреченост. Тој се фокусира на зголемување на понудата на социјални и достапни станови и подобрување на квалитетот и соодветноста на домувањето. Специфичните активности вклучуваат ревизија на грантови за домување, воведување технички советници за домување поволни за попреченост во локалните власти и воспоставување редовно известување за напредокот на иницијативите за домување.
Потребата/ проблемот/ прашањето што се решава со тековната практика	Недостаток на соодветно, достапно и висококвалитетно домување за сите луѓе, вклучувајќи ги и оние со НСА.
Резултати/исходи	Овој план иницираше неколку клучни случувања во домувањето за лицата со попреченост: Заложба за зголемување на годишната изградба на пристапни станбени единици. Воведување на грантот за адаптација на домување, кој се користи за модифицирање на постоечките домови за да ги направи подостапни за лицата со попреченост. Планот беше корисен во охрабрувањето на локалните власти да им дадат приоритет на потребите за домување на лицата со посебни потреби во нивните агенди за урбанистичко планирање и развој.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 8: Интеграција Ирска – Ресурси за домување

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	8. Интеграција Ирска – Ресурси за домување
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://inclusionireland.ie/resources/housing/
Краток опис на досегашната практика	Интеграција Ирска нуди централизирана платформа која обезбедува ресурси, застапување и насоки за лицата со попреченост кои бараат домување. Тој ги нагласува пристапите засновани на права за домување и независно живеење. Организацијата работи преку кампањи за подигање на јавната свест, застапување политики и директни услуги за поддршка за да им помогне на поединците во навигацијата на опциите за домување.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Недостаток на ресурси и соодветни и достапни насоки за лицата со попреченост кои управуваат со самостоен живот, вклучително и оние со АСН.
Резултати/исходи	Застапувањето и обезбедувањето ресурси на Ирска постигнаа: Зголемена свест на јавноста и на креаторите на политиките за предизвиците во домувањето со кои се соочуваат лицата со попреченост. Под влијание на законодавството и промените на политиките за да се подобри пристапноста и достапноста на становите. Обезбедена директна помош на стотици семејства во навигација во системот за домување, значително подобрување на нивните услови за живот.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 9: Визија за промени: Извештај на експертската група за политика за ментално здравје

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	9. Визија за промени: Извештај на Експертската група за политика за ментално здравје
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.hse.ie/eng/services/publications/mentalhealth/mental-health---a-vision-for-change.pdf
Краток опис на досегашната практика	Иако е поширок во опсегот, овој извештај ги признава специфичните услуги за ментално здравје и потребите за домување на оние со АСН.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Интегрирање на услугите за ментално здравје со друга поддршка, вклучително и домување, за лица со АСН.
Резултати/исходи	Иако извештајот директно не ги имплементира политиките за домување, тој индиректно влијаеше на домувањето за лица со предизвици во менталното здравје, вклучително и оние со АСН. Преку залагање за услуги засновани во заедницата, кои вклучуваат домување за поддршка. Акцентот на намалување на хоспитализациите и промовирање на живеење во заедница ја поддржува потребата за соодветно домување кое го олеснува закрепнувањето и интеграцијата во општеството. Според тоа, резултатите во однос на домувањето би вклучиле зголемена свест и поттик кон развивање решенија за домување кои се интегрирани со поддршка за ментално здравје за оние со АСН.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.5. Ирска

Тековна практика 10: Имплементација на политиката во рамките на Националната стратегија за домување за лица со посебни потреби

Земја	Ирска
Наслов на идентификувани тековни практики	10. Имплементација на политиката во рамките на Националната стратегија за домување за лица со посебни потреби
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.housingagency.ie/sites/default/files/2023-06/NHSDP%20Implementation%20Plan%20.pdf
Краток опис на досегашната практика	Оваа компонента од Националната стратегија за домување го разгледува систематскиот пристап за спроведување на политиката на различни нивоа на влада и агенции. Тоа вклучува координација помеѓу Агенцијата за домување, локалните власти и Министерството за здравство за да се осигура дека политиката се спроведува ефикасно. Националните и локалните управни групи за домување и инвалидитет се формирани за да го надгледуваат и поттикнуваат спроведувањето и на национално и на локално ниво.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Недостаток на пристапно и поддржувачко домување за лицата со попреченост, вклучително и оние со НСА
Резултати/исходи	Напорите за имплементација резултираа со: Воспоставени системи за редовен мониторинг и известување кои обезбедуваат отчетност и транспарентност во испораката на услуги за домување за лицата со попреченост. Формирање на локални и национални управувачки групи кои ефективно го координирале спроведувањето на политиките за домување, обезбедувајќи дека стратегиите се спроведуваат според планираното. Значајни подобрувања во соработката помеѓу здравствените и станбените сектори, што доведува до поинтегрирана испорака на услуги за лицата со попреченост.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.6. Европската Унија

Тековна практика 1: Задоволство од аутизам од грижата Холистичко интервју (ASCHI)

Земја	ЕУ
Наслов на идентификувани тековни практики	1. Задоволство од аутизам од грижа Холистичко интервју (ASCHI)
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.liebertpub.com/doi/10.1089/aut.2019.0080 Crompton, C. J., Michael, C., Dawson, M., & Fletcher-Watson, S. (2020). Резиденцијална грижа за постари аутисти возрасни: Увид од три мулти-експертски самити. Аутизам во зрелоста, 2 (2), 121–127. https://www.ndti.org.uk/resources/publication/contemplating-autistic-supported-living https://osf.io/3m8gh
Краток опис на досегашната практика	Сегашната практика се заснова на распоред за интервју од четири дела дизајниран да се користи со возрасни со аутизам во домови за нега.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	ASCHI опфаќа теми кои се идентификувани како важни за возрасните со аутизам кои живеат во резиденцијална нега, вклучително и социјални времиња со други, дневна рутина, активности, животна средина, независност, застапување, физичко здравје и благосостојба.
Резултати/исходи	ASCHI е алатка со отворен пристап за постари аутисти во домот и помага во обликувањето на идните истражувања, практики и политики.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.6. Европската Унија

Тековна практика 2: IVEA, иновативно стручно образование за аутизам

Земја	ЕУ
Наслов на идентификувани тековни практики	2. IVEA, иновативно стручно образование за аутизам
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://ivea-project.eu/the-project/overview/ Sun, L. (2021). Ефективноста на виртуелната реалност за обука за вработување за млади возрасни лица со аутизам и интелектуални и развојни попречености: систематски преглед.
Краток опис на досегашната практика	Проектот IVEA е насочен кон социјална инклузија на лицата со аутизам и пофокусирана култура на недискриминативно и активно граѓанство преку промовирање на критичко размислување низ Европа. Проектот IVEA ќе придонесе за постигнување на различни цели поврзани со иновативни пристапи за обраќање на лица од спектарот на аутизам и нивните семејства, истовремено обезбедувајќи нов европски холистички водич за вклучување преку вработување.
Потребата/проблемот/прашањето на кое се однесува досегашната практика	Проектот IVEA укажа на потребата да се овозможат и да се поттикнат младите аутисти со меки вештини да промовираат успешно вклучување на пазарот на труд. Аутистите можат да имаат голема компетентност во многу видови вештини (информатика, технологии, математика и наука итн.), меѓутоа, искуството покажа дека тие може да имаат потешкотии не само во наоѓањето вработување туку и да се соочат со барањата на нова работна ситуација. Справувањето со колегите и работодавците понекогаш може да предизвика предизвици што може да го загрозат успехот на нивното вклучување на работа.
Резултати/исходи	Проектот обедини университети, здруженија за аутизам, професионалци и невладини организации ширум Европа за да создаде нов Европски водич за ефективна стручна обука на лица со аутизам, а со тоа да придонесе за нивно успешно вработување. Главниот исход на проектот беше Европски водич за вработување на лица со аутизам, кој беше замислен како резултат на два различни пробни курсеви за обука: еден прилагоден за поединци од спектарот на аутизам и друг за претставници на потенцијалните работодавци, вклучувајќи ги и засегнатите страни. Вработени во НВО и вработени во административните оддели од различни индустрии како што се продавници. Учесниците на овие обуки потоа беа интегрирани во финалната програма за практикантска работа чија цел беше да обезбеди практично искуство за лицата со аутизам во горенаведените ентитети.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.6. Европската Унија

Тековна практика 3: Нови патеки до мрежа за вклучување

Земја	ЕУ
Наслов на идентификувани тековни практики	3. Нови патеки до мрежа за вклучување
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	İsvan, N., Bonardi, A., & Hiersteiner, D. (2023). Ефектите на планирањето и практиките насочени кон личноста врз здравјето и благосостојбата на возрасните со интелектуални и развојни пречки: анализа на повеќе нивоа на поврзани административни и анкетни податоци. Весник за истражување на интелектуална попреченост, 67 (12), 1249–1269. https://includ-ed-eu.com/sites/default/files/good-practice/files/training_and_practice_in_person_centered_planning_-_a_european_perspective.pdf
Краток опис на досегашната практика	„Мрежата за нови патишта до вклучување“ со 19 партнери од 14 европски земји го пренесува концептот заснован на докази за планирање насочено кон личноста. Планирањето насочено кон личноста е семејство на процесно ориентирани пристапи за да се поттикнат луѓето со попреченост да живеат самоопределен живот во заедницата.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Целта на мрежата е да им помогне на организациите да ги трансформираат своите услуги и да пружат индивидуализирана и личност-центрирана поддршка за лицата со попреченост, како што се бара во Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лицата со попреченост. За да се случи ова, мрежата има за цел да ги опреми организациите и нивните вработени со знаења и вештини потребни за да одговорат на индивидуалните потреби на лицата со попреченост.
Резултати/исходи	Мрежата Нови патеки до вклучување обединува организации на лица со попреченост, даватели на услуги, универзитети и истражувачки центри од четиринаесет европски земји и Канада, чија заедничка цел е да постигнат промени; и поддршка на организациите да испорачуваат услуги засновани на заедницата и насочени кон личноста за лицата со попреченост.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.6. Европската Унија

Тековна практика 4: Проектот за VR за аутизам

Земја	ЕУ
Наслов на идентификувани тековни практики	4. Проектот Аутизам VR
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://autism-vr.eu/ https://autism-vr.eu/wp-content/uploads/2022/06/VRAA-I03-Manual-Final-EN.pdf Sait, M., Alattas, A., Omar, A., Almalki, S., Sharf, S., & Alsaggaf, E. (2019). Употреба на техники за виртуелна реалност во адаптација на околината за деца со аутизам. <i>Procedia Computer Science</i> , 163, 338–344.
Краток опис на досегашната практика	Целта на проектот Аутизам VR беше да се идентификуваат 10 секојдневни ситуации каде што аутистичните лица на возраст меѓу 15–25 години се борат и да се види дали е можно да се развијат симулации за обука за VR за практикување на тие ситуации.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Проектот имаше за цел да ги прикаже добрите практики на ова поле: Повеќе квалификувано партнерство составено од организации активни на полето на дигитални технологии, социјални, интеграција на пазарот на труд и посебни образовни потреби, ќе развие пакет алатки за обука за VR за лица со АСН со цел рехабилитација и обука за комуникациски и социјални вештини. Понатаму, потенцијалните работодавци треба да бидат информирани за предностите од ангажирањето на лице со АСН.
Резултати/исходи	Создавање на прирачник за вработување на лица со аутистичен спектар на нарушувања и поврзани добри практики. Како и VR што содржи средини со секојдневни ситуации.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.6. Европската Унија

Тековна практика 5: Програмата ASDEU

Земја	ЕУ
Наслов на идентификувани тековни практики	5. Програмата ASDEU
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://www.autismeurope.org/wp-content/uploads/2018/03/LINK68.EN_.pdf Hertz-Picciotto, I., Schmidt, R. J., & Krakowiak, P. (2018). Разбирање на еколошките придонеси за аутизмот: Причински концепти и состојбата на науката. Истражување за аутизам, 11 (4), 554–586.
Краток опис на досегашната практика	ASDEU е тригодишна програма финансирана од Генералниот директорат за здравје и безбедност на храна (DG-SANTE) на Европската комисија, чија цел е да го зголеми разбирањето и да ги подобри одговорите на потребите на луѓето од спектарот на аутизам.
Потребата/проблемот/прашањето што се решава со тековната практика	Опсегот на истражувањето на ASDEU беше широк, разгледувајќи ги областите како што се распространетоста, економските и социјалните трошоци на аутизмот, раната дијагностичка интервенција и интервенцијата базирана на докази, и ефикасна грижа и поддршка за возрасни и постари лица од спектарот на аутизам.
Резултати/исходи	Преку овој проект, професионалци ширум Европа добија обука и поддршка за подобрување на грижата за лицата со нарушување на спектарот на аутизам (АСН). Усвоени се најдобри практики, поттикнувајќи ја соработката меѓу земјите-членки и усогласувајќи ги упатствата засновани на докази. Овој координиран напор обезбедува конзистентна, висококвалитетна поддршка за лицата со АСН, промовирајќи ја инклузивноста и подобро справување со нивните потреби на европско ниво.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.7. Национални извештаи и студии

Национален извештај и студија 1: Кон услугите за ментално здравје и психосоцијална поддршка засновани на човекови права низ Европа

Земја	ЕУ
Наслов на идентификуваниот извештај	1. Кон услугите за ментално здравје и психосоцијална поддршка засновани на човекови права низ Европа
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://easpd.eu/publications-detail/easpd-innovation-awards-2024-mental-health-and-psychosocial-disability-services/ https://easpd.eu/fileadmin/user_upload/Publications/2024-May10-EASPD-Mental_Health_Report-Web.pdf
Краток опис на извештајот	Националниот извештај се осврнува на критичните прашања со кои се соочуваат лицата со попреченост во Европа во однос на независното живеење. Се дискутира за влијанието на мерките за штедење, несоодветното финансирање и неуспехот на владите целосно да ја имплементираат Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост (UNCRPD). Преку различни сведоштва и извештаи, тој ги истакнува борбите на лицата со посебни потреби за обезбедување на потребната поддршка и лична помош, нагласувајќи ја потребата од промени во политиките и зголемено финансирање за да се обезбеди заштита на нивните права и квалитетот на живот.
Потребата/проблемот/прашањето се решава	Документот се однесува на широко распространетиот проблем на недоволна поддршка за самостоен живот на лицата со попреченост. Открива како мерките за штедење и буџетските кртења низ различни европски земји доведоа до системски прекршувања на правата на лицата со посебни потреби. Ова резултираше со намалена лична помош, лоши услови за живеење и зголемена институционализација, а сето тоа ја поткопува автономијата и квалитетот на животот на лицата со попреченост.
Резултати/исходи	Резултатите дискутирани во документот покажуваат различно влијание во различни региони. Во Шведска, почетниот успех со независни средства за живеење е поткопан од неодамнешните намалувања и рестриктивните политики. ОК се соочува со значителни прекршувања на правата поради мерките за штедење, со намалени бенефиции за попреченост кои го загрозуваат независниот живот. Во земји како Грција и Бугарија, постои минимална поддршка за самостоен живот, принудувајќи го потпирањето на семејството или лошата институционална грижа. Документот повикува на зголемено финансирање, промени во политиките и подобра имплементација на UNCRPD за подобрување на условите за лицата со попреченост.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.7. Национални извештаи и студии

Национален извештај и студија 2: Модели на ветувачки практики за независно живеење и вклучување во заедницата за луѓе со значителни потреби за поддршка

Земја	ЕУ
Наслов на идентификуваниот извештај	2. Модели на ветувачки практики за независно живеење и вклучување во заедницата за луѓе со значителни потреби за поддршка
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://easpd.eu/fileadmin/user_upload/Publications/Models_of_promising_practices_on_independent_living_and_inclusion_in_the_community_for_people_with_significant_support_needs.pdf
Краток опис на извештајот	Извештајот го нагласува несразмерното влијание на мерките за штедење врз лицата со посебни потреби и важноста на надоместоците за независен живот. Документот вклучува сведоштва од различни земји, кои ги илустрираат ефектите од финансиските кретења и потребата од подобри политики и системи за поддршка. Ја нагласува потребата од придржување кон Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лицата со посебни потреби (UNCRPD) и улогата на европските политики и институции во олеснувањето на независното живеење на лицата со посебни потреби.
Потребата/проблемот/прашањето се решава	Извештајот ги идентификува значајните проблеми со кои се соочуваат лицата со посебни потреби низ Европа, првенствено влијанието на мерките за штедење кои доведоа до значителни намалувања на бенефициите за попреченост и личната помош. Во земји како Обединетото Кралство, Шведска и Грција, овие намалувања резултираа со намалена поддршка за лицата со посебни потреби, загрозувајќи го нивното право на самостоен живот. Недостатокот на соодветно финансирање и системи за поддршка принудува многу лица со посебни потреби на институционална грижа или ги прави многу зависни од семејната поддршка, што не е секогаш изводливо. Проблемот се надополнува со неконзистентната имплементација на UNCRPD низ различни европски земји, што доведува до разлики во квалитетот на животот и правата што ги уживаат лицата со посебни потреби.
Резултати/исходи	Документираните резултати вклучуваат различни одговори од европските институции и групите за застапување кои имаат за цел да ги решат овие прашања. И покрај предизвиците, имаше успеси како што е растот на шведскиот фонд за независен живот, иако сега се соочува со закани од намаленото финансирање. Вклучувањето на ОН во ОК ги истакна систематските прекршувања на правата на лицата со посебни потреби, поттикнувајќи повици за подобро усогласување со меѓународните стандарди. Сепак, одговорите од владите се измешани, при што некои ги игнорираа препораките на ОН. Документот ја нагласува потребата од континуирано застапување и прераспределба на ресурсите за поддршка на независното живеење, сугерирајќи дека инвестициите во овие области може да доведат до подобра општествена интеграција и економски придонес од лицата со посебни потреби.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.7. Национални извештаи и студии

Национален извештај и студија 3: Иднината е сега: Технологија фокусирана на личноста за зајакнување на лицата и услугите за попреченост

Земја	ЕУ
Наслов на идентификуваниот извештај	3. Иднината е сега: Технологија насочена кон личноста за зајакнување на лицата и услугите за попреченост
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://easpd.eu/fileadmin/user_upload/PCT_Conference_Report_Oct.pdf
Краток опис на извештајот	Извештајот „Поддршка на независното живеење на лицата со попреченост – улогата на европските политики и институции“, ги прикажува дискусиите од состанокот на Европскиот парламент одржан на 26 септември 2017 година. Тој содржи сведоштва и согледувања од различни претставници и активисти за состојбата на независните живеење за лица со попреченост низ различни европски земји. Фокусот е на предизвиците со кои се соочуваат, влијанието на мерките за штедење и потребата од повеќе политики и рамки за поддршка за да се обезбеди заштита на правата и достоинството на лицата со посебни потреби според Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост (UNCRPD).
Потребата/проблемот/прашањето се решава	Примарното прашање што се однесува во документот е значителното влијание на мерките за штедење врз животите на лицата со попреченост. Во многу европски земји, буџетските кратења доведоа до намалена финансиска поддршка и услуги, поткопувајќи ги правата за независно живеење и вклучување во заедницата гарантирани од UNCRPD. На пример, во Шведска, личната помош е намалена, што доведе до тоа што помалку луѓе ја добиваат потребната поддршка за да живеат самостојно. Слично на тоа, во ОК, намалувањата на бенефициите за попреченост се означени како „човечка катастрофа“ од ОН, истакнувајќи ги систематските прекршувања на правата на лицата со посебни потреби. Главниот проблем е недоволната имплементација на мандатите на UNCRPD на национално ниво, што резултираше со влошување на условите и зголемена институционализација на лицата со посебни потреби.
Резултати/исходи	Резултатите дискутирани во документот одразуваат мешавина на напредок и тековни предизвици. Позитивните случувања вклучуваат зголемено признавање на прашањата од страна на меѓународните тела како ОН, кои спроведоа истраги и ги истакнаа прекршувањата, со што вршеа притисок врз националните влади. На пример, шведскиот фонд за независно живеење, и покрај тековните предизвици, историски е успешен, зголемувајќи се од 7.000 корисници во 1995 година на 16.000. Сепак, има и очигледни негативни резултати, како што се континуираните буџетски кратења на ОК што доведуваат до сериозни прекршувања на правата и тековниот недостиг на независен живот во земји како Грција и Бугарија, каде што и понатаму преовладува институционалната грижа. Овие мешани резултати ја нагласуваат потребата за континуирано застапување, ревизија на политиките и подобро спроведување на мерки за поддршка за да се обезбеди достоинство и независност на лицата со попреченост

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.7. Национални извештаи и студии

Национален извештај и студија 4: Опции за домување и заедница за возрасни со аутизам и други невродиверзитети

Земја	ЕУ
Наслов на идентификуваниот извештај	4. Опции за домување и заедница за возрасни со аутизам и други невродиверзитети
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://firstplaceglobal.org/wp-content/uploads/doc-apitw-report.pdf
Краток опис на извештајот	Извештајот е опширен преглед на моменталната состојба на домување за возрасни со аутизам и/или интелектуални и развојни пречки (I/DD). Ја нагласува критичната потреба за соодветни, достапни и достапни станбени опции и значајните празнини во политиките и податоците што го попречуваат ефективно обезбедување на домување и услуги за поддршка за оваа популација. Исто така, ја нагласува важноста од сеопфатни податоци за да се обликуваат решенија за политики и да се подобри квалитетот на животот на овие лица.
Потребата/проблемот/прашањето се решава	Примарното прашање што се решава е сериозниот недостиг на достапни, достапни станови за возрасни со аутизам и/или I/DD. Овој недостиг се влошува со недоволното собирање податоци, што го прикрива целосниот обем на потребите за домување на ова население. Многу возрасни лица со аутизам и/или I/DD живеат со старателите што стареат, и се наближува криза бидејќи овие старатели повеќе не можат да обезбедат поддршка. Постојните федерални и државни програми се несоодветни, и по обем и по финансирање, за да се задоволат зголемената побарувачка за долгорочни услуги за поддршка (LTSS) и домување. Недостатокот на координирани политички напори и податоци дополнително го отежнува развојот на ефективни решенија за решавање на овие критични потреби.
Резултати/исходи	Документот истакнува дека тековните практики и политики резултираа со фрагментиран систем кој не успева да обезбеди доволно опции за домување за возрасни со аутизам и/или I/DD. Постојат значителни празнини во податоците што спречуваат јасно разбирање на потребите и преференциите за домување на оваа популација. Како резултат на тоа, многу поединци се изложени на ризик да останат бездомници или да бидат ставени во рестриктивни институционални услови. Извештајот повикува на подобро собирање податоци и реформи во политиките за да се создадат разновидни и достапни станбени опции кои можат да ги поддржат различните потреби на возрасните со аутизам и/или I/DD. Подобрувањето на квалитетот на податоците и координацијата на политиките се од суштинско значење за справување со незадоволената побарувачка за домување и за подобрување на квалитетот на животот на овие лица.

2.2. Актуелни практики и состојба на живеењето со поддршка за лицата со НСА

2.2.7. Национални извештаи и студии

Национален извештај и студија 5: Помош на лицата со аутизам: Извештај за службениците за домување на локалната власт

Земја	ЕУ
Наслов на идентификуваниот извештај	5. Помош на луѓето со аутизам: Извештај за упатство за службениците за домување на локалната власт
Референца (на пр. врска, цитат, национален извештај или статија)	https://nda.ie/publications/assisting-people-with-autism-guidance-for-local-authority-housing-officers-report
Краток опис на извештајот	Брифингот на Европската мрежа за независно живеење (ENIL) за фондовите на ЕУ 2021–2027 година испитува како се распределуваат и користат средствата на Европската унија во однос на правото на самостоен живот. На брифингот се разгледуваат планираните инвестиции во рамките на Повеќегодишната финансиска рамка на ЕУ, нагласувајќи ја важноста на услугите и поддршката засновани на заедницата наместо институционалните поставки. Се дискутира за правната рамка, минатите недостатоци и тековниот регулаторен пејзаж, повикувајќи на посилни мерки за да се обезбеди усогласеност со Конвенцијата на ОН за правата на лицата со попреченост (UNCRPD).
Потребата/проблемот/прашањето се решава	Примарното прашање што се решава е континуираното инвестирање на фондовите на ЕУ во институционални и сегрегирани поставки, што е во спротивност со принципите на UNCRPD и Повелбата на ЕУ. И покрај регулативите кои промовираат деинституционализација, постои тренд на преместување на поединци од големи институции во помали групни домови, што сè уште ги крши нивните права на самостоен живот. Брифингот ја нагласува потребата за промена кон услуги и поддршка засновани во заедницата, обезбедувајќи недискриминација и целосна социјална и професионална интеграција.
Резултати/исходи	Резултатите од сегашната практика вклучуваат тековни прекршувања на УНЦРПД и недоволна поддршка за самостоен живот. Инвестициите во сегрегирани поставки опстојуваат и покрај регулативите, со некои национални планови во рамките на Управата за закрепнување и отпорност (RRF) кои финансираат нови институции и реновирање кои не се усогласени со целите за деинституционализација. Позитивните аспекти вклучуваат специфични заложби за услуги засновани во заедницата во некои регионални оперативни програми, како што е акцентот на Португалија на личната помош и социјалните одговори засновани на заедницата. Сепак, недостатокот на сеопфатни заштитни мерки и транспарентност во следењето на овие инвестиции го поткопува севкупниот напредок кон независно живеење.

2.3. Заклучоци од истражувањето

Заклучоците од истражувањето на масата за помошно домување за лица со нарушување на спектарот на аутизам (ASD) низ различни земји нагласуваат неколку клучни наоди:

- **Состојба на развој на поддршка на домувањето:** низ земјите-партнери (Кипар, Данска, Италија и Северна Македонија), развојот на домување за поддршка за лица со НСА е во различни фази. Данска ја демонстрира најнапредната инфраструктура, со повеќе јавни и приватни субјекти вклучени во обезбедувањето приспособени станбени решенија за лица со аутизам во различни возрастни групи. Кипар, од друга страна, направи неодамнешни чекори во изградбата на нови домови во заедницата, но сепак заостанува зад Данска во однос на сеопфатната мрежа на услуги посветени на домување специфични за аутизмот.
- **Предизвици при вработување:** Во секоја земја, возрастите со НСА се соочуваат со значителни бариери за вработување. Стапките на вработеност за лицата со аутизам остануваат значително пониски од оние за лицата со други попречености. На пример, во Данска, додека постојат стручни програми, само 27,2% од возрастите со НСА се вработени, во споредба со 77,7% од нивните невротипни врсници. Во Италија, стапката на невработеност за лицата со НСА е помала од 10%, што ја нагласува потребата од насочени програми за вклучување на вработување.
- **Недостатоци во обезбедувањето услуги:** и покрај напредокот, постојат значителни празнини во обезбедувањето услуги за лица со НСА, особено во Северна Македонија. Недостигот на институции специфични за аутизмот и програми за поддршка на домувањето во земјата ја илустрира разликата во расположливите ресурси низ земјите-партнери. Слично на тоа, програмите за поддршка на Италија за домување, иако се иновативни, сè уште се релативно ограничени, а земјата се соочува со предизвици во исполнувањето на потребите на растечката популација на НСА.
- **Улогата на технологијата и иновациите:** Иновативните програми, како што е проектот SENSHome во Италија, го демонстрираат потенцијалот на технологијата да ги подобри животните средини на лицата со НСА. Интеграцијата на системи базирани на сензори во домувањето може да ја подобри безбедноста, удобноста и автономијата, покажувајќи го патот напред за идните проекти за поддршка на домувањето.

Како заклучок, иако има напредок во создавањето домување и услуги за поддршка за лицата со НСА, треба да се направи повеќе, особено во усогласувањето на услугите, решавањето на празнините во вработеноста и користењето на технологијата за поддршка на независното живеење. Секоја земја презентира вредни лекции кои можат да ги информираат идните напори за подобрување на квалитетот на животот на лицата со НСА.

Партнери на проектот

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

